

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kanto, Laura

Title: Kukapa muukaan kielen arvostuksen nostaisi kuin kieliassiantuntija itse

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © 2024 Tieteellisten seurain valtuuskunta

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Kanto, L. (2024, 42). Kukapa muukaan kielen arvostuksen nostaisi kuin kieliassiantuntija itse. Tieteessä tapahtuu, (3). <https://www.tieteessatapahtuu.fi/numerot/3-2024/kukapa-muukaan-kielen-arvostuksen-nostaisi-kuin-kieliassiantuntija-itse>

[Etusivu](#) > [Numerot](#) > [Numero 3/2024](#)> [Kukapa muukaan kielen arvostuksen nostaisi kuin kieliasiantuntija itse](#)

NUMERO 3/2024

ARVIOT

Kukapa muukaan kielen arvostuksen nostaisi kuin kieliasiantuntija itse

Kieli, hyvinvointi ja haavoittuvuus -teos korostaa kielen merkitystä yhteiskunnassa ja haastaa kielentutkijat nostamaan omanarvontunnettaan, Laura Kanto kirjoittaa arviossaan.

Laura Kanto

13.6.2024

**Jenny Paananen, Meri Lindeman,
Camilla Lindholm & Milla
Luodonpää-Manni (toim.)**

**Kieli, hyvinvointi ja
haavoittuvuus. Kohti
kielellistä osallisuutta.**

Gaudeamus 2023

Teos *Kieli, hyvinvointi ja haavoittuvuus* luo kattavan katsauksen kielen merkityksestä ja sen moninaisista vaikutuksista niin yksilöiden, yhteisöjen kuin laajemmin yhteiskunnankin kannalta. **Jenny Paanasen, Meri Lindemanin, Camilla Lindholmin ja Milla Luodonpää-Mannin** toimittama artikkelikokoelma käsittelee kieltä haavoittuvuuden ja osallisuuden näkökulmasta, mutta sen perimmäisenä tavoitteena ei ole kielellisesti haavoittuvien ryhmien ymmärtäminen tai sen pohtiminen, miten voisimme näitä ryhmiä parhaalla mahdollisella tavalla tukea. Sen sijaan teoksessa rakennetaan kuvaa siitä, miten yksilöinä ja yhteisöinä voisimme toimia siten, että kielellisen haavoittuvuuden tilanteita tai osallisuuden esteitä ei edes syntyisi.

Teos on tärkeä. Tarvitsemme ymmärrystä kielestä ja sen vaikutuksesta yksilöön ja yhteisöihin, jotta ymmärtäisimme paremmin itseämme, toisiamme ja ympäristöä, jossa toimimme. Lisäksi kirja pyrkii korostamaan kielen ja kieliasiantuntijuuden tärkeyttä yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa kielientutkimuksen, -opetuksen ja -opiskelun tilanne on selvästi heikentynyt.

Kieli-ilmion moninaisuuden hahmottaminen

Teoksen artikkelit havainnollistavat niin teoreettisesti kuin konkreettisesti sitä, miten kielelliset valinnat rakentavat tai rapauttavat osallisuutta ja toimijuutta, sekä mistä tekijöistä kielellinen haavoittuvuus muodostuu. Lukija pysähtyykin useiden artikkeleiden kohdalla pohtimaan, onko haavoittuvuudessa tai osallisuuden esteissä kyse yksilöstä vai enemmänkin ympäristöstä.

Lopulta lukijalle hahmottuu kuva, jossa haavoittuvuudessa ja osallisuudessa on osaltaan kyse siitä, miten yhteiskuntamme, ja me sen toimijoina, on rakentunut toiminaan moninaisissa tilanteissa ja moninaisten ihmisten kanssa – varsin huonosti, mutta toivoa paremmasta on. Kaiken keskiössä on kielitietoisuus, ymmärrys kieli-ilmion moninaisuudesta sekä asenteet kielen käyttäjiä kohtaan. Kirja käsittelee esimerkiksi sitä, millaisia asenteita kehitysvammaiset, viittomakieliä käyttävät, turvapaikanhakijat, maahanmuuttajat sekä kielenoppijat usein kohtaavat. Näiden ryhmien haavoittuvuus näkyy selvästi tilanteissa, joissa kielellinen epätasa-arvo ja kielitietoisuuden puute sekä asenteet kielen käyttäjiä kohtaan rajoittavat osallisuuden mahdollisuuksia.

Kielitietoisuus on viime aikoina noussut jopa trendaavaksi käsitteeksi, mutta käsitteen merkityksen yhtenäinen ymmärrys vaikuttaa ajoittain vaihtelevan. Teoksessa kielitietoisuus tarkoittaa tietoisuutta kielen merkityksestä ja vaikutuksista ihmisten välisessä viestinnässä ja vuorovaikutuksessa. Se sisältää ymmärryksen siitä, miten kieli toimii sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä, sekä sen, miten eri kielet ja kielimuodot vaikuttavat yksilöiden ja ryhmien hyvinvointiin ja mahdollisuuksiin osallistua yhteiskuntaan.

Teoksessa kielitietoisuus kattaa myös herkkyyden kielen käyttöön, valtaan, identiteettiin ja yhdenvertaisuuteen liittyville tekijöille. Lukijaa rohkaistaan pohtimaan omaa kielitietoisuuttaan sekä sitä, miten omat ja muiden kielelliset valinnat vaikuttavat vuorovaikutukseen ja osallisuuteen eri tilanteissa. Teoksen viesti on, että kielitietoisuus, positiiviset käsitykset monikielisydestä ja eri kielten tasavertainen arvostus edistävät yhdenvertaisuutta ja vähentävät kielellistä haavoittuvuutta.

Kieli on vallankäytön väline

Teoksen perusteella kielikäsitteet, joissa tietyt kielet ja kielen muodot saavat enemmän arvostusta kuin toiset, luovat ja ylläpitävät osallisuuden esteitä ja valta-asetelmia. Erityisesti lääketieteellisessä ja viranomaisten viestinnässä on tärkeää huomioida yksilöiden sekä eri ryhmien kieleen liittyvät tarpeet ja kokemukset, sillä kielellä on tässä kontekstissa merkittävä valta-asema.

Kirjan artikkeleissa käsitellään myös kieleen perustuvaa portinvartijuutta. Kieli voi mahdollistaa tai toisaalla rajoittaa pääsyä tietoon, palveluihin, työelämään tai ylipäättään tasa-arvoiseen asemaan ja yhteisöön. Monet kirjan artikkelit tuovat esiin, miten kielenkäyttö, olipa se puhuttua, viitottua, kirjoitettua tai kuvia, jo itsessään voi aiheuttaa vahinkoa ja syrjäyttää. Toisaalta tietoisella ja harkitulla kielen käytöllä voidaan edelleen edistää osallisuutta. Tähän teos tarjoaa myös ratkaisuja.

on meille ehkä liiankin arkipäiväinen asia, emmekä ian siksi huomaa sen valtavaa merkitystä.

Onnistuneella vuorovaikutuksella, kielenkäytöllä ja viestinnällä, joka huomioi kohderyhmän tarpeet, voidaan osallisuuden kokemusta parantaa. Kirjoitetun tekstin ylivertaisuus voi luoda eriarvoisuutta, mutta harkittu kirjoitetun kielen ja kuvien käyttö viranomaisviestinnässä vaikuttaa saavutettavuuteen ja yhdenvertaisuuteen. Ymmärtämällä kielen ja kuvien merkityksen välitystä ja huomioimalla ne viestinnässä voidaan luoda selkeää ja saavutettavaa viestintää, joka tukee kaikkien osallisuutta ja vähentää kielellistä haavoittuvuutta. Lopulta jopa käsitykset siitä, mikä on ymmärrettävää ja uskottavaa kieltä, vaikuttavat siihen, miten eri yksilöt ja ryhmät voivat osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Yksi teoksen keskeisistä havainnoista on, että yhteiskuntamme edelleen korostaa yksikielisyttä ja kieliä lokeroivaa kielikäsitystä, vaikka Suomessa on aina käytetty useita eri kieliä. Onkin vaikea ymmärtää miksi yksikielisyttä korostavat käytänteet ja asenteet istuvat yhteiskunnassamme yhä vahvoina. Puitteet kielen moninaisuuden ymmärtämiseen, arvostamiseen ja hyödyntämiseen ovat olleet yhteiskunnassamme vuosisatoja, mutta tämän potentiaalin hyödyntäminen on jäänyt valitettavan vähäiseksi, kuten kirjoittavat toteavat.

Mahdollisuus oman kielen käyttöön edellyttäisi yhteiskunnassa kielitietoista kasvatusta ja opetusta sekä eri kielten opiskelun merkityksen, hyödyn ja tärkeyden korostamista. Lisäksi tarvitsimme monikielisuuden ja kielitaidon arvostamista työelämässä. Edelleen korkeakouluopiskelussa ja työelämässä korostetaan suomen kielen hallintaa, mutta se rajaa automaattisesti pois ne ihmiset, jotka voisivat tarjota asiantuntemustaan ja palveluaan eri kielten käyttäjärühmille. Tässä tarvittaisiin niin ikään monikielisyttä korostavaa ja hyödyntävää työelämäosaamista ja työkaluttuuria yleisesti.

Kieli on yhteydessä kaikkeen

Kieli on keskeinen osa yksilön hyvinvointia, identiteettiä ja yhteisöllisyyttä, joita myönteiset käsitykset kielestä ja kielitaidosta myös vahvistavat, vähentäen samalla haavoittuvuutta. Kielikäsitteet ja kielitietoisuus kuitenkin vaikuttavat kielikoulutuksen menetelmiin ja resursseihin sekä kielen käyttäjän ja oppijan kokemukseen omasta kielestä ja kielitaidosta. Kielen oppimisessa ei ole kyse pelkästä objektiivisesta taitotasosta, vaan se sisältää myös subjektiivisen hallinnan tunteen. Kielellinen voimaantuminen syntyy arjessa osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksista vuorovaikutuksessa yhteisön kanssa ja on avainasemassa toimivan kielitaidon saavuttamisessa. Uudet lähestymistavat kielten opiskeluun voisivatkin olla ratkaisevia, sillä kieli opitaan parhaiten käytännön tilanteissa, ei pelkästään luokkahuoneessa. Osallisuuden tukeminen kieliopetuksen keinoin vaatii monikielisten yhteisöjen kielitaitotarpeiden tunnistamista ja niihin vastaamista, yhdenvertaisuutta edistävää kielitietoisuutta sekä kieleen ja kieliyhteisöön sosiaalistumista osana kielikoulutusta.

Kielelliset mahdollisuudet ja osallisuus määräytyvät monimutkaisessa vuorovaikutuksessa virallisten sääntöjen ja henkilökohtaisten valintojen välillä. Näin teoksen artikkelit tarkastelevat myös suomalaista kielipolitiikkaa, jonka muotoutumiseen vaikuttavat kirjoittajien mukaan kieliin ja kielen käyttäjiin liittyvät julkiset säädökset ja opetussuunnitelmat, mutta myös yksittäiset tavallisen arjen ratkaisut, käsitykset sekä arvottaminen. Tämä tekee kielipolitiikasta lopulta hyvin moniulotteisen ja dynaamisen ajoittain jopa vaikeasti tartuttavan ja hahmotettavan ilmiön. Osallisuuden rakentaminen vaatii pitkäjänteistä työtä, joka on sekä yhteisön että yksilöiden vastuulla.

Kieli on meille ehkä liiankin arkipäiväinen asia, emmekä osaltaan siksi huomaa sen valtavaa merkitystä ja vaikutusta viime kädessä kaikkeen ihmisten ja yhteisöjen toimintaan. Ymmärrys kielen merkityksestä, kielen tutkimuksen tärkeydestä sekä kielitiedon ja -taidon tarpeellisuudesta ovat monin tavoin heikentyneet. Tämä näkyy muun muassa kielentutkimuksen rahoituksen, kieltenopiskelun vetovoiman ja kieltenopetuksen vähentymisenä.

Viime vuodet ovat olleet hyvin poikkeukselliset. Pandemia, sodat ja pakolaisuus korostavat kielten ja kulttuurien moninaisuuden ja merkityksen hahmottamisen ja ymmärtämisen tärkeyttä myös erilaisissa kriisitilanteissa.

Kirjoittajat haastavatkin kielentutkijat nostamaan omanarvontunnettaan ja korostamaan kielen ja kieliasiantuntijuuden merkitystä, tarvetta ja moninaisia vaikutuksia yhteiskunnassamme. Kukapa muukaan kielen arvostuksen nostaisi, kuin me kieliasiantuntijat itse.

-

Lue myös:

[Kansalliskielinen korkeakoulutus – uhanalaista kulttuuriperintöä?](#)

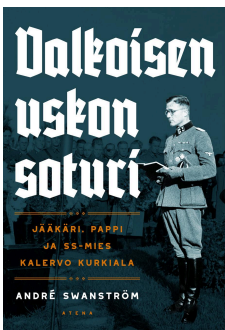
[Kansainvälisinkin tiede vaikuttaa paikallisesti ja monikielisesti](#)

[Tiede kuplissa 4/2023: Tieteen kieli](#)

Laura Kanto on akatemiaturkija Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitoksella.

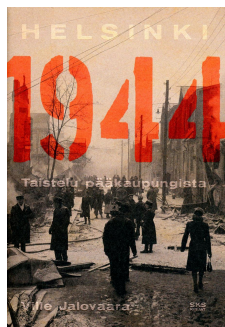
[PALAA ALKUUN ↑](#)

ARVIOITA

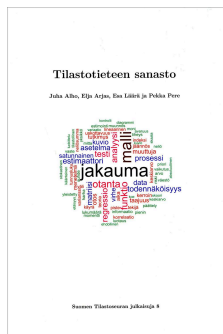
AKI ALANKO

Ristin ja miekan mies Kalervo Kurkiala – elämäkerta suomalaisen oikeistoradikalin smin kannattajasta

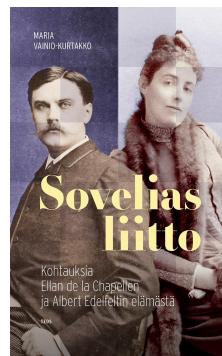
JUHA JÄRVELÄ

Miksi Helsinki pelastui helmikuussa 1944, kun Neuvostoliitto pommitti kaupunkia?

HARRI HÖGMÄNDER

Oudokki, verrokki, riski ja moni muu – Uusi tilastotieteen sanasto

MARITTA POHLS

Ajaton kuvaus "soveliaan avioliiton" anatomiasta